

# การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเอง: กรณีศึกษาโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอศอก

## A Self-Reliance Instruction:

### A Case Study of Sammasigkha Pathom Asoke School

แพรวนภา เรียงริลา<sup>1\*</sup> และวสันต์ ทองไทย<sup>1</sup>

*Praewnapa Riangrila<sup>1\*</sup> and Wasan Thongthai<sup>1</sup>*

#### ABSTRACT

The purpose of this research was to study self-reliance instruction in Sammasigkha Pathom Asoke School as follows: 1) the teachers' and students' beliefs, 2) the instruction management and 3) the student's self-reliance characters. This study was a case study of nine months' duration by observation, interview, focus group and documentary analysis. Content analysis and inductive conclusion were used for analyzing data.

The results of this study were as follows. 1. The teachers and students believed in rigorous discipline, vegetarianism, and using principles of Boonniyom because of the belief that "generosity" or "giving" were profitable. 2. Instruction was provided in a classroom and outdoors by task-based learning for practicing authentic learning. 3. Student's self-reliance behaviors were: 3.1) Self-Reliance in daily life preventing from the showing of distressed behavior and being self-directive. 3.2) Self-Reliance in learning, meaning that they could pursue self-directed learning. 3.3) Self-Reliance in heart, meaning that they could solve some problems by themselves without praying for problem solution.

**Key words:** self-reliance instruction, Sammasigkha Pathom Asoke School

#### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเองของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอศอก ในด้านบริบทประกอบด้วยความคิด ความเชื่อของครู และนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอศอก ด้านการจัดการเรียนการสอน และ ด้านการพึ่งตนเองของนักเรียน การวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 9 เดือน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

<sup>1</sup>สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตบางเขน กรุงเทพฯ 10900

Educational Research and Evaluation Program, Department of Education, Faculty of Education Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand.

\*Corresponding author: Tel.0-86573-7304, E-mail address: prae\_w16@hotmail.com

ผลการวิจัยพบว่า 1) ในด้านบริบท ความคิด ความเชื่อของครูและนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมโศกนั้น ทุกคนเคร่งครัดในศีล ระเบียบ รับประทานอาหารมังสวิรัต ใช้หลักบุญนิยมในการดำเนินชีวิตเพราะเชื่อว่าการเสียสละให้ผู้อื่นถือเป็นกำไร 2) การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมโศกจัดเป็น 2 ประเภท คือ การเรียนการสอนในชั้นเรียน สอนโดยตรงและสอดแทรกลักษณะการพึ่งพาตนเองให้นักเรียน และการเรียนการสอนนอกชั้นเรียน โดยจัดเป็นฐานงานให้นักเรียนฝึกประสบการณ์ ปฏิบัติจริง เป็นการฝึกอาชีพให้กับนักเรียน นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 3) การพึ่งพาตนเองของนักเรียน ได้แก่ 3.1) การพึ่งพาตนเองในชีวิตประจำวัน นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นในชุมชน สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในชีวิตประจำวัน 3.2) การพึ่งพาตนเองในการเรียน นักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเองในการเรียนได้ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่น และ 3.3) การพึ่งพาตนเองทางจิตใจ เมื่อมีปัญหาในการเรียนหรือการทำงาน นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาตนเอง สิ่งที่ยังช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของนักเรียน คือ ตัวของนักเรียนเอง เมื่อเกิดปัญหา ไม่คิดที่จะอ่อนวอนขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ

**คำสำคัญ:** การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเอง โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมโศก

### บทนำ

การพึ่งตนเองเป็นความสามารถที่บุคคลมีความคิดเป็นของตนเอง ตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างมั่นใจ พยายามที่จะช่วยเหลือตนเอง สามารถกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเองทั้งในด้าน การเรียน การปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และด้านเศรษฐกิจ (กรมสามัญศึกษา, 2529; สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526) การพึ่งตนเองในด้าน การเรียนนั้น เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลที่จะศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จได้ด้วยความสามารถของตนเอง พยายามใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น รวมทั้งรู้จักใช้ความสามารถของคนที่อยู่เพื่อการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาตนเองอยู่เป็นประจำ ส่วนการพึ่งตนเองด้านการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน คือ ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของตนให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระแก่ผู้อื่น เช่น สามารถอาบน้ำแต่งตัวเองได้ อยู่ตามลำพังได้ และช่วยเหลือตนเองได้เมื่อพ่อแม่ไม่อยู่

รู้จักบริการตัวเองในการรับประทานอาหาร สามารถซ่อมแซมเครื่องใช้ของตนที่ชำรุด เสียหายได้ด้วยตนเอง และการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ เป็นความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในด้านเงินทองรู้จักหารายได้ในทางสุจริตสำหรับใช้จ่ายเพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนรู้จักเลือกและใช้เครื่องอุปโภคบริโภคอย่างคุ้มค่าอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526)

การพึ่งตนเองนั้นมีความสำคัญต่อทุกคน เพราะการพึ่งตนเองมีประโยชน์ที่ช่วยให้เกิดการ พัฒนาทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาค กล่าวคือ การพัฒนาใน ระดับจุลภาค ช่วยให้คนตระหนัก ในคุณค่า ความสามารถและพลังศักยภาพของตนเอง สามารถคิดและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาจากบุคคลอื่น มิได้หมายถึงการแยกตนออกจากผู้อื่น การพึ่งตนเองช่วยให้สามารถแก้ปัญหา วิเคราะห์ปัญหาได้ด้วยตนเอง รู้ข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัด และข้อบกพร่องของตนเอง สามารถใช้ทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้ ถ้ามีกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ทำ

ในลักษณะพอเลี้ยงตัวได้ เป็นระบบที่ลดการพึ่งพาจากภายนอกทำให้พออยู่ได้ ในระดับมหภาค การพึ่งตนเองจะช่วยกำหนดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจอีกทั้งช่วยแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ให้สามารถผ่านลุล่วงไป ช่วยให้บุคคลหรือชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขโดยไม่ต้องยึดหรือมุ่งพึ่งพา ระบบภายนอก (ดวงดารา, 2551)

จากความสำคัญของการพึ่งตนเอง กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอน ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ได้กำหนดในมาตรา 7 ไว้ว่า ...จะต้องมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและของไทย ควบคู่ไปกับความรู้อสากล มีความสามารถในการประกอบอาชีพ พึ่งตนเองได้... การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้เกิดการพึ่งพาตนเองมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้ คือ ไม่เป็นภาระของผู้อื่น ทำงานได้ด้วยตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง ถ้าหากผู้เรียนมีลักษณะดังกล่าวมานี้ ย่อมแสดงว่าการจัดการเรียนการสอนลักษณะนี้ประสบความสำเร็จเป็นการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้และยังเป็นการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพต่อไป และในการที่จะให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเกิดการพึ่งตนเองได้นั้นต้องอาศัยกระบวนการ วิธีการและเครื่องมือต่างๆ มากมายหลายอย่าง แต่เป็นที่เชื่อกันว่าสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อการพึ่งตนเองของบุคคล คือ การจัดการศึกษา (วิวัฒน์ชัย, 2530)

การจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโคก มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาตามแนวทางของระบบบุญนิยมโดยจัดการศึกษาแบบพึ่งตนเองให้สอดคล้องกับชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน นอกเหนือจาก

เรียนรู้วิชาการ จะต้องฝึกวิชาชีพและช่วยทำงานในชุมชน ครอบตนโดยถือศีล 5 และประพฤติตามคุณธรรม 8 ประการ ได้แก่ สะอาด ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ กตัญญู ตรงต่อเวลา และอ่อนน้อม ถ่อมตน จึงจะสามารถสำเร็จการ ศึกษาจากสถานศึกษาแห่งนี้ได้ (โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโคก, 2551) ซึ่งการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโคกเกิดจาก ความร่วมมือระหว่างพุทธสถาน ชุมชน และโรงเรียน ไม่มีการเก็บค่าบำรุงหรือค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น ถือเป็นการศึกษาที่ให้เปล่าทั้งระบบ การเรียนการสอนจะเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่จะเน้นการสอนในเรื่องธรรมะเป็นหลัก เป็นการให้การศึกษา ฝึกฝนอบรมนักเรียนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีจริยธรรม มีระเบียบ วินัย และพัฒนาให้นักเรียนสามารถประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ (ณัฐกนก, 2546)

การพึ่งตนเอง ช่วยให้คนสามารถคิดและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอกบุคคลอื่นอีกทั้งยังทำให้เกิดการเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด เป็นตัวของตัวเองในการทัศนคติการมองปัญหาต่างๆ การพึ่งตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้กับนักเรียนเพื่อให้ นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่ดี คือ ช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่คนอื่น สามารถทำงานต่างๆ ได้ด้วยตนเอง คิด ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเองนั้นจึงเป็น วิธีที่ช่วยให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เพื่อทำความเข้าใจและสะท้อนภาพ การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งตนเองของ โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโคก จะช่วยเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนของครูโรงเรียนปฐมอโคก และเป็นข้อมูลให้หน่วยงานหรือสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องและสนใจสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและ

ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเอง  
ได้

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนเพื่อการ  
พึ่งพาตนเองของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก ด้าน  
บริบท ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการ  
พึ่งตนเองของนักเรียน

### ขอบเขตของการวิจัย

1. กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ  
โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก ตำบลพระประโทน  
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพา  
ตนเองของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก แบ่งเป็น 3  
ด้าน คือ
  - 2.1 ด้านบริบท ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป  
ของโรงเรียน ชุมชน ความคิด ความเชื่อของครูและ  
นักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก
  - 2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน  
ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และ  
การจัดการเรียนการสอนนอกชั้นเรียน
  - 2.3 ด้านการพึ่งตนเอง ได้แก่ การ  
พึ่งตนเองในชีวิตประจำวัน การพึ่งตนเองใน การเรียน  
และการพึ่งตนเองทางจิตใจ
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล  
คือ ช่วงเดือนมิถุนายน 2551 ถึง เดือนกุมภาพันธ์  
2552 รวมระยะเวลา 9 เดือน

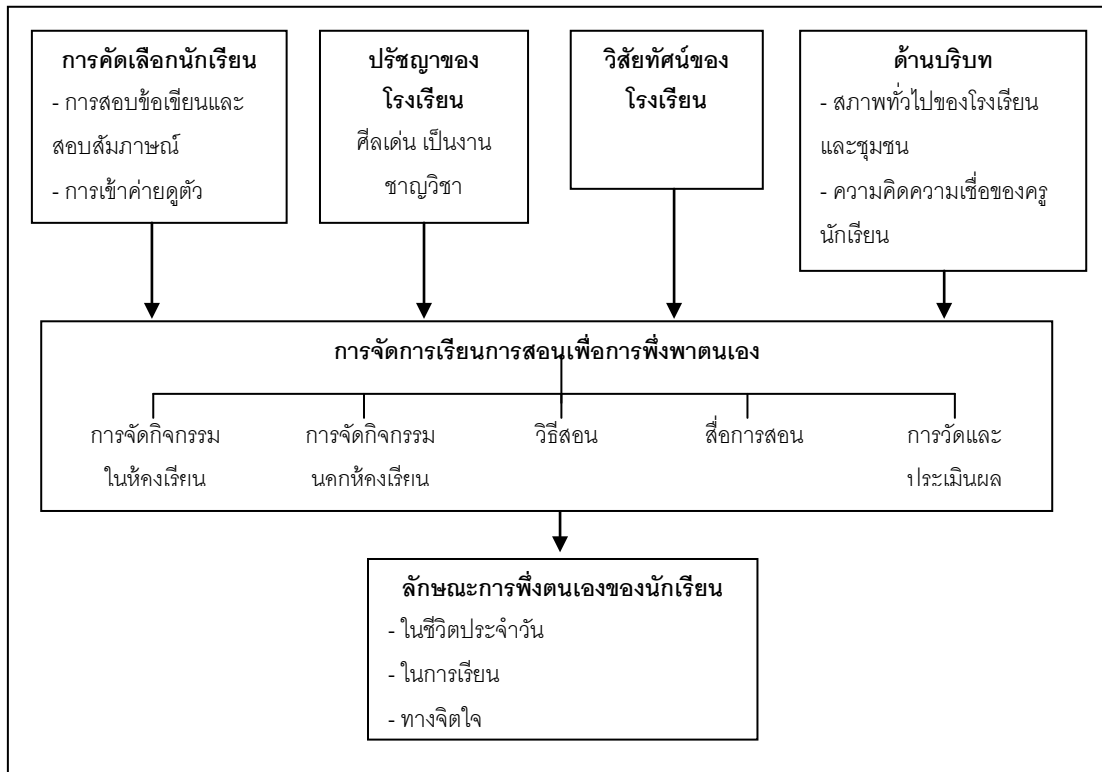
### การเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชน  
พึ่งตนเอง โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์

ต่างๆ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต พบว่า การจัดการศึกษา  
ของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศกเป็นระบบการเรียน  
การสอนที่สอดคล้องกับกิจกรรมของชุมชน ทางชุมชน  
ปฐมอโศกได้มีการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนขึ้น  
เอง ซึ่งหลักสูตรของชุมชนจะให้ความสำคัญในเรื่อง  
ศีลธรรมมากที่สุดทั้งนี้เพื่อปลูกฝังให้เด็กเยาวชนมี  
พื้นฐานทางด้านคุณธรรมที่ดี มีวัตถุประสงค์ในการจัด  
การศึกษาตามแนวทางของระบบบุญนิยมโดยจัด  
การศึกษาแบบพึ่งตนเองโดยให้สอดคล้องกับชีวิตจริง  
ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน เพื่อฝึกฝน  
อบรมนักเรียนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีจริยธรรม มี  
ระเบียบวินัย และพัฒนาให้นักเรียนสามารถประกอบ  
อาชีพ พึ่งตนเอง และเพื่อสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนใน  
การดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่าง  
สอดคล้องและสมดุลของระบบนิเวศ ผู้วิจัยจึงเลือก  
โรงเรียนนี้เป็นกรณีศึกษา

### กรอบแนวคิดในการศึกษาการจัดการเรียนการ สอนเพื่อการพึ่งพาตนเอง

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงวิธี  
การศึกษาโดยผู้วิจัยเริ่ม จากปัจจัยในเรื่องของการสอบ  
คัดเลือกนักเรียน ปรัชญาของโรงเรียนที่ใช้เป็นแนวทาง  
ในการจัดการเรียนการสอน วิสัยทัศน์ของโรงเรียน และ  
ด้านบริบทที่ส่งผลต่อวิธีการจัดการเรียนการสอน ผล  
จากการจัดการเรียนการสอน จะนำไปสู่การแสดงออก  
ถึงลักษณะการพึ่งพาตนเองของผู้เรียนใน  
ชีวิตประจำวัน ในการเรียน และในทางจิตใจ ดังแสดง  
ได้ในแผนภาพต่อไปนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

### อุปกรณ์และการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึง บริบทของ ครู นักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมโศก การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเองของ ลักษณะของการพึ่งพาตนเอง ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ช่วงเดือนมิถุนายน 2551 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2552 รวมระยะเวลา 9 เดือน โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

#### 1. ขั้นก่อนลงสนาม

ผู้วิจัยได้เดินทางไปที่ชุมชนปฐมมโศกและได้แนะนำตัวกับสมณะและครูประจำฐานงาน ผู้วิจัยได้อธิบายถึงเหตุผล และวัตถุประสงค์ของการเข้ามาในชุมชนแห่งนี้ ท่านสมณะ และครูมีความเข้าใจ เต็มใจ และยินดีให้ผู้วิจัยเข้ามาที่นี้ โดยดูที่เจตนาของผู้วิจัยว่าไม่ได้มาทำความเดือดร้อนให้กับชุมชนปฐมมโศก จึงไม่มีปัญหาในการลงสู่สนามวิจัย ครูได้แนะนำผู้วิจัย ให้นักเรียนรู้จักว่าเป็นนิสิตปริญญาโทสนใจอยากจะมา

เรียนรู้ร่วมกับนักเรียน ช่วงแรกนักเรียนไม่ค่อยเชื่อว่าผู้วิจัยสนใจอยากจะมาเรียนรู้ร่วมกับเขา เพราะคิดว่าแค่เป็นนิสิตมาศึกษาดูงานมากกว่า แต่ภายหลังเมื่อผู้วิจัยได้รู้จัก ได้ร่วมทำกิจกรรมกับนักเรียนและสนิทสนมกับนักเรียนมากขึ้นแล้วนักเรียนก็เข้าใจ และเชื่อถึงสถานภาพของผู้วิจัย

#### 2. ขั้นลงสู่สนามวิจัย

ผู้วิจัยได้ เข้า ไปอยู่ในชุมชนปฐมมโศก 3 สัปดาห์ต่อเดือน โดยผู้วิจัยร่วมทำกิจกรรมทุกอย่าง เช่นเดียวกับสมาชิกในชุมชนปฐมมโศกเพื่อให้สมาชิกในชุมชนเชื่อในสถานภาพของผู้วิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในส่วนของพฤติกรรม การเรียนและการปฏิบัติงานของนักเรียน การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับครู สมณะ และผู้ปกครองของนักเรียน ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus

group) กับนักเรียนและคนในชุมชน และการวิเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสาร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้วิจัย และเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร การพึ่งตนเอง และผลงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ เรื่องที่ศึกษา ประกอบด้วย แบบบันทึกภาคสนาม แบบ สรุปรายการเข้าสนาม แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน แบบ สัมภาษณ์ผู้ปกครอง แนวการสนทนากลุ่ม (Focus group) นักเรียน และคนในชุมชน และแบบบันทึกการ วิเคราะห์เอกสาร

### 3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความครบถ้วน ของข้อมูลตามความเป็นจริงของข้อมูลความถูกต้องของ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบ ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยไดมานั้นถูกต้องหรือไม่ ซึ่ง ผลของการ ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า พบว่า ข้อมูลที่ได้จาก การวิจัยนั้นครอบคลุมทุกประเด็นของคำถามการวิจัย และมีความถูกต้อง ชัดเจนตามความเป็นจริง นอกจากนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์สร้าง ข้อสรุปแบบอุปนัย ซึ่งเป็นการสร้างข้อสรุปของข้อมูลที รวบรวมมาได้ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยปฏิบัติงาน ภาคสนาม โดยนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียงประกอบ กับข้อความสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเ กต และรูปภาพมาใส่เพื่อสนับสนุนข้อมูลที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ รวมทั้งใช้การวิเคราะห์เนื้อหาหาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ จากการสำรวจเอกสาร ซึ่งนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง ตามประเด็นคำถามการวิจัย

### ผลการวิจัย

การศึกษาการจัดการเรียนการสอนเพื่อการ พึ่งพาตนเองของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอโคก จังหวัด นครปฐม ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดย แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

## ตอนที่ 1 ความคิด ความเชื่อของครู นักเรียน โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอโคก

จากการสังเกตพบว่า ครูชุมชนปฐมมอโคกแต่ง กายด้วยเสื้อมือฮ่อม นักเรียน แต่งกายด้วยเสื้อ สีกรมท่า นักเรียนหญิงนุ่งผ้าถุง นักเรียนชายนุ่งกางเกง ผู้หญิงผมไว้ผมสั้น ผู้ชายผมรองทรงสั้น ไม่สวม รองเท้า รับประทานอาหารมังสวิรัตี เครื่องครัดในศีล ใช้หลักบุญ นิยมในการดำเนินชีวิตเพราะเชื่อว่าการได้ให้ หรือการ เสียสละให้ผู้อื่นถือเป็นกำไรชาวชุมชนปฐมมอโคก จะอยู่ กันแบบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ช่วยกันทำมาหา กิน เงินที่ได้มาจากทุกส่วนจะนำมาเข้ากองกลางของ ชุมชน และค่าใช้จ่ายของส่วนต่างๆ จะเบิกจาก กองกลางของชุมชน

ครูที่สอนที่นี่เป็นสมาชิกของชุมชนที่ต้องการ มาปฏิบัติธรรมโดยมีอุดมคติว่า “การทำงานอย่าง เสียสละ คือชัยชนะของชีวิต” “กินน้อยใช้น้อย ทำงาน ให้มากส่วนที่เหลือจนเจือสังคัม” “รักษนักเรียนเหมือนลูก ของเรา ” เมื่อได้รับเงินเดือนทุกคนก็บริจาคเข้า กองกลางของชุมชน ไม่มีใครเอามาใช้เป็นของตัวเอง และกองกลางของชุมชนก็กระจายไปยังหน่วยงาน ต่างๆ ของชุมชน ครูทุกคนมีความสมัครใจที่จะไม่รับ เงินเดือน และนักเรียนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ พื้นฐานที่โรงเรียนกำหนด ได้แก่ ถือศีล 5 ละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัตี ตลอดจนระเบียบอื่นๆ และ ต้องพักค้างในโรงเรียนหรือบริเวณพุทธสถาน

การรับนักเรียนเข้าเรียนที่โรงเรียนสัมมาสิกขา ปฐมมอโคกนั้น นักเรียนจะต้องมาเข้าค่าย ฝึกการใช้ชีวิต ตามรูปแบบของชาวอโคก เพื่อให้สมณะ ครู และรุ่นพี่ดู ตัวว่ามีพฤติกรรมที่ดีหรือไม่ ถ้าหากผ่านการเข้าค่ายก็ จะรับเป็นนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอโคก

จากความคิด ความเชื่อของครู และนักเรียน ดังกล่าว ทำให้โรงเรียนนำ ความคิด ความเชื่อไปใช้ทำ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากการ

ใช้ชีวิตประจำวันของนักเรียน ครู โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพึ่งพาตนเอง

## ตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเอง

การจัดการเรียนการสอน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเองนอกชั้นเรียน ดังนี้

### 2.1 การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

จากการสังเกต และสัมภาษณ์พบว่า ครูได้ใช้วิธีการสอนทั้งการบรรยาย การยกตัวอย่าง การเล่านิทาน และการสอนแบบบูรณาการ โดยขณะที่สอนจะสอดแทรกหลักการพึ่งตนเองให้กับนักเรียนผ่านวิธีการสอนเหล่านี้ทุกขั้นตอนของการสอนตั้งแต่บทนำ ชั้นการสอน และสรุปผล และให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง แบ่งกลุ่มและแบ่งหน้าที่กันทำงานเอง แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในห้องเรียน สื่อที่ใช้ถ่ายทอดในการเรียนการสอนเพื่อ การพึ่งพาตนเองนั้นคือ ภาพยนตร์ คอมพิวเตอร์ เพลงสากล และโทรทัศน์ ซึ่ง สื่อมีเนื้อหาที่เน้นให้นักเรียนได้พิจารณาแบบอย่างลักษณะของการพึ่งตนเอง ผลของการช่วยเหลือตนเอง ครูใช้ประกอบการสอนของตนเองโดยจัดให้เข้ากับเนื้อหาที่ครูจะสอนหรือให้ เป็นสิ่งเชื่อมโยงเข้าบทเรียน เช่น ให้นักเรียนดูภาพยนตร์แล้วให้บอกข้อคิดที่ได้จากการดูภาพยนตร์ และการนำไปปฏิบัติ

ครูมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติศีล 5 และยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมร้อยละ 40 การทำงานเพื่อฝึกวิชาชีพและเลี้ยงตัวเองในชุมชนร้อยละ 35 และการเรียนวิชาการเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองและดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงร้อยละ 25 โดยใช้เครื่องมือและวิธีการอย่างหลากหลายประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมการเรียน ประเมินตามสภาพจริง ประเมินจากการที่นักเรียนได้สะท้อนตนเองเมื่อเรียน

จบในแต่ละคาบเรียนว่านักเรียนได้เรียน รู้อะไรบ้าง ประเมินโดยใช้ข้อสอบ ซึ่งมีการประเมินอย่าง เป็นกระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอน 1) ก่อนสอน โดยทำการทดสอบก่อนเรียน สนทนาซักถามความรู้ความเข้าใจก่อนเรียน 2) ระหว่างสอน มีการสังเกตพฤติกรรมการเรียน มีการทำใบงาน และ 3) หลังสอน มีการทดสอบหลังเรียน การทดสอบกลางภาคเรียน และปลายภาคเรียนเพื่อเป็นการตรวจสอบนักเรียนว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานช่วงชั้น และบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนมากน้อยเพียงใด

### 2.2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเองนอกชั้นเรียน

เป็นการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนตามฐานงานของ ชุมชนที่อยู่ในชุมชนปฐมอโศก โดยมีเป้าหมายหลักคือ ให้นักเรียนมีอาชีพ ติดตัวสามารถพึ่งตนเองได้ โดยจัดให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริงในฐานงาน ครูจะสอนโดยการสาธิตวิธีการทำงานให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่างก่อนแล้วนักเรียนจึงปฏิบัติตาม ซึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นมุ่งฝึกให้นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปประกอบอาชีพเป็นของตนเองได้ การเรียนในฐานงานนั้นเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเลือกเรียนตามความชอบของตนเอง ไม่มีการบังคับ ฐานงานที่เปิดในภาคการศึกษานี้มีทั้งหมด 13 ฐานด้วยกัน แต่ละฐาน มีครูประจำฐานคอยสอนงานให้ และคอยมอบหมายงานให้นักเรียนทำ โดยครูพิจารณาจากความเหมาะสมของงานกับลักษณะของผู้เรียน

## ตอนที่ 3 ลักษณะของการพึ่งพาตนเอง

### 3.1 ลักษณะการพึ่งพาตนเองของนักเรียนในชีวิตประจำวัน

นักเรียนประกอบอาหารให้คนในชุมชนรับประทานเอง มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักการพึ่งพาตนเองในการประกอบอาหาร เช่น กิจกรรมการเข้าค่ายของนักเรียนชั้น ม .1 และม.2 โดยให้นักเรียนทำอาหารเอง เพื่อฝึกความอดทน ฝึก

กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การเสียสละ ฝึกระเบียบ วินัยและฝึกร่างกายของตนเอง

นักเรียนโรงเรียนสั มมาสิกขาปฐมมอโคกทุกคนตั้งใจเรียน ตั้งใจปฏิบัติงานของตนเอง มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนแล้วเมื่อมีเวลาว่างก็มักจะ เข้าไปอ่านหนังสือที่ห้องสมุดของโรงเรียนที่มีหนังสือหลายประเภทให้นักเรียนได้เลือกอ่านตามความสนใจนักเรียนส่วนใหญ่อ่านหนังสือการ์ตูนที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ที่แฝงไปด้วยความรู้ นักเรียนมีความขยันในการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขสามารถทำงานได้ด้วยตนเอง และเสร็จตามกำหนดเวลา โดยไม่สร้างความเดือดร้อนผู้อื่น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

### 3.2 ลักษณะการพึ่งพาตนเองของนักเรียนในการเรียน จากการสังเกตของผู้วิจัย

นักเรียนทุกคนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในด้านการเรียน อ่านหนังสือเรียนล่วงหน้ามาก่อนที่จะเรียนสนใจใฝ่รู้ที่จะหยิบหนังสือมาอ่านทบทวนบทเรียนที่ได้เรียนผ่านไปแล้ว ทำการบ้านและทำชิ้นงานที่ครูมอบหมายด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่นส่งผลให้นักเรียนนั้นสามารถพึ่งพาตนเองได้และยังเป็นที่ยังของคนอื่นได้อีกด้วย

### 3.3 ลักษณะการพึ่งพาตนเองของนักเรียนทางจิตใจ

เมื่อนักเรียนมีปัญหาในการเรียน ปัญหาส่วนตัว นักเรียนจะแก้ไขปัญหานั้นเอง ไม่ได้คิดที่จะอ้อนวอนขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ แต่นักเรียนจะช่วยเหลือตนเองโดยการหาสาเหตุของปัญหาแล้วเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาย่างเหมาะสม

สาระสำคัญหัวข้อค้นพบจากกรณีศึกษาครั้งนี้ นำเสนอในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปข้อค้นพบจากการทำวิจัย

ข้อสรุป	ข้อสนับสนุน
<p>1. วิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเองโดยเน้นการสอดแทรกลักษณะของการพึ่งพาตนเองในรายวิชาที่สอนและการจัดให้นักเรียนทำงานในฐานงานต่างๆ</p> <p>วิธีสอนที่ครูใช้สอน ได้แก่</p> <p>1.1 การสอนแบบบรรยาย</p> <p>1.2 การสอนโดยการยกตัวอย่าง</p> <p>1.3 การสอนโดยการเล่านิทาน</p> <p>1.4 การสอนแบบบูรณาการ ฐานงานที่จัดให้นักเรียนเข้าไปเรียนรู้การทำงานมี</p>	<p>ยกตัวอย่างเช่น วิธีการสอนแบบบรรยายโดยครูสอดแทรกลักษณะของการพึ่งพาตนเองในระหว่างที่ครูสอนดังคำบรรยายของครู ดังนี้</p> <p>... ถ้าหากนักเรียนรู้จักช่วยเหลือตนเองได้ นักเรียนก็จะไม่ไปรบกวนหรือไปพึ่งพาคนอื่น เพราะฉะนั้นการที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ก็ไม่ใช่เป็นการสร้างภาระให้ผู้อื่น ทำให้ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข สบายใจ เพราะอะไรๆ เราก็สามารถทำได้เอง ไม่ว่านักเรียนจะไปอยู่ที่ไหนนักเรียนก็จะสามารถดูแลตนเองได้... หรือ</p>



ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อสรุป	ข้อสนับสนุน
ทั้งหมด 13 ฐานด้วยกัน ดังนี้	...ชีวิตคนเราไม่มีสูตรสำเร็จดังเช่นสูตรที่เรียนใน
1. ฐานกลีกรวม ฝึกการทำเกษตรกรรม เช่น การปลูกผัก ปลูกข้าว	บทเรียนนี้แต่ถ้าหากรู้จักดำเนินชีวิต ใช้ชีวิตอย่างมีสติ รู้จักดูแลตนเอง ชีวิตเราก็จะประสบความสำเร็จ
2. ฐานขนมพู่ ฝึกการทำยาสระผม ครีมนวดผม น้ำยาซักผ้า	ได้ แต่ถ้าหากดำเนินชีวิตโดยปราศจากสติ ประกอบสัมมาชีพที่ไม่สุจริต ยึดติดอยู่กับเงินตรา ก็จะนำ
3. ฐานชวนขึ้น ฝึกการทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นอาหารเสริม เช่น ถั่วเขียวข้าว วิทเจิร์ม ถั่วเขียว งาดำ	ความเดือดร้อนมาให้ผู้อื่น ดังที่ญาติธรรมท่านคนหนึ่งที่มีอาชีพเล่นการพนัน ซึ่งตัวเขาเองรู้ว่ามันเป็น
4. ฐานเห็ด ฝึกการทำก้อนเชื้อเห็ด การดูแลรักษา และการเก็บดอกเห็ด	สิ่งไม่ดีและท่านบอกว่าเป็นการยากมาก ที่ทำอย่างนี้แล้วจิตใจไม่ไปหลงมัวเมาหลงยึดติดกับเงิน
5. ฐานขยะขยัน ฝึกการคัดแยกขยะและการนำขยะไปรีไซเคิล	ท่านบอกว่าถ้าหากว่าเขามีสติ ถึงแม้ว่ารูปธรรมภายนอกเขาจะไม่ดีแต่รูปธรรมภายในนั้นยังดีเขาก็
6. ฐานสมุนไพร ฝึกการจัดชั้นยาสมุนไพร การทำแพ็คเกจสำหรับบรรจุยาสมุนไพร จำหน่ายยาสมุนไพร	จะสามารถควบคุมจิตใจไม่ให้หลงในค่าของเงินมาก เพราะเงินเป็นแค่เศษกระดาษอยู่ที่เราตีค่าให้
7. ฐานแก๊งอู๊ด ฝึกการขายอาหารและทำอาหาร	มันว่ามากน้อยแค่ไหน... หรือ
8. ฐานปฎิ ฝึกการทำปฎิชีวภาพ	...การจัดให้นักเรียนได้เรียนตามฐานงานนั้นเป็นการ
9. ฐานเต้าหู้ ฝึกการคั่วเมล็ดงา การทำน้ำงา การกรองน้ำงา	ฝึกให้นักเรียนได้รู้จักการทำงานร่วมกับคนอื่น ฝึกความรับผิดชอบ ฝึกให้ทำงานด้วยตนเอง อีกทั้ง
10. ฐานชราภิบาล ฝึกการดูแลผู้สูงอายุ และการทำอาหารสำหรับผู้สูงอายุ	นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้จากฐานงานไปประกอบอาชีพได้เมื่อเขาเรียนจบไปแล้ว...
11. ฐานตัดเย็บ ฝึกการเย็บผ้า เช่น เย็บกระเป๋าผ้า เย็บเสื่อผ้า	
12. ฐานชวนกิน ฝึกทำอาหาร ทำขนม เช่น เห็ดสวรรค์ ถั่วอบงา	
13. ฐานสื่อ ฝึกตัดต่อภาพ วิดีโอ เพลง โดยนักเรียนได้เรียนรู้วิธีการบันทึกภาพแล้วนำมาตัดต่อเป็นวิดีโอ เรียนรู้การใช้โปรแกรมในการตัดต่อภาพ	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อสรุป	ข้อสนับสนุน
<p>2 ข้อแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ระบบการคัดเลือกของโรงเรียนที่ต้องผ่านการเข้าค่าย</li> <li>2. ครูสอนโดยไม่รับเงินเดือน</li> <li>3. การที่นักเรียนทำอาหารให้ทั้งตนเองและชุมชนรับประทานด้วยตัวเอง</li> <li>4. การปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเอง</li> <li>5. การวัดและประเมินผลการเรียนตามปรัชญาของโรงเรียน</li> <li>6. การเรียนแบบให้เปล่าทั้งระบบ โดยนักเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. ระบบการคัดเลือกของโรงเรียนที่ต้องผ่านการเข้าค่าย ดังคำกล่าวของครู ดังนี้ ...การให้นักเรียนมาเข้าค่ายนั้นก็เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้การใช้ชีวิตของชาวปฐมอโคก ดูความประพฤติของนักเรียนเป็นหลัก ถ้าหากนักเรียนคนใดผ่านกิจกรรมนี้ของโรงเรียนก็สามารถเข้าเรียนได้...</li> <li>2. ครูสอนโดยไม่รับเงินเดือน โดยครูมีอุดมคติที่ว่า “การทำงานอย่างเสียสละ คือชัยชนะของชีวิต” “กินน้อย ใช้น้อย ทำงานให้มากกว่าที่เหลือจนเจือจาง”</li> <li>3. การที่นักเรียนทำอาหารให้ทั้งตนเองและชุมชนรับประทานด้วยตัวเอง</li> <li>4. การปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเอง เพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนได้รู้จักการอยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่พึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป</li> <li>5. การวัดและประเมินผลการเรียนที่เน้นการรักาศิล 5 เป็นหลัก ซึ่งยึดปรัชญาของโรงเรียนที่กล่าวไว้ว่า “ศิลป์ เด่นเป็นงาน ชาญวิชา”</li> <li>6. การเรียนแบบให้เปล่าทั้งระบบ โดยนักเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ เลย ดังคำกล่าวของครูที่ว่า ...ที่นี่จะให้นักเรียนเรียนฟรีไม่เก็บเงินเราให้เขาตั้งแต่ชุดนักเรียน หนังสือ อุปกรณ์การเรียน และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนของเขา... หรือดังที่นักเรียนพูดว่า “เวลาสมุดหมด ปากกาหรือต้องใช้สมุดรายงานหนูก็ไปเบิกกับครูได้ ไม่ต้องเสียตังค์ซื้อ”</li> </ol>

**วิจารณ์ผล**

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย มีประเด็นการอภิปรายดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน สัมมาสิกขาปฐมอโคก พบว่าโรงเรียนได้ จัดการเรียนการสอนโดย เน้นให้นักเรียน ได้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริงในสถานที่จริงด้วยตนเอง และได้เรียนรู้

วิธีการทำงานด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกปฏิบัติงานตามความสนใจและความถนัด ของด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการทำงาน เมื่อเกิดปัญหาก็คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นการฝึกวิชาชีพให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพของตนเอง

สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ John Dewey (สุนันทรรัตน์, 2552) ที่กล่าวว่าความรู้จะเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บุคคลจะได้รับความรู้ต่อเมื่อตนเองเป็นผู้ลงมือกระทำเอง (Learning by doing) โดยไม่คอยรับความรู้จากผู้อื่น และสอดคล้องกับซูราง์ (2545) ที่ได้กล่าวถึงปรัชญาพิพัฒนานิยม (Progressivism) ว่ามีกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติ ครูมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำ และเป็นผู้สนับสนุนให้ นักเรียนได้เรียนรู้ เห็นจริงด้วยตนเอง มีอิสระในการเลือกตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เลือกเนื้อหา กิจกรรมที่ตนเอง สนใจ และยังคงสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และรู้จักแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

2. จากผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมโศกจัดการเรียนการสอน โดยการปลูกฝังค่านิยมในการพึ่งพาตนเอง คุณธรรม จริยธรรมที่ดีให้แก่ นักเรียน โดยใช้วิธีการสอนแทรกสภาวะเหล่านี้ตั้งแต่ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นการสอน และขั้นสรุป ผ่านวิธีการสอนด้วยการบรรยาย การยกตัวอย่าง การเล่านิทาน การสอนแบบบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา (2546) ที่ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้แก่ การเล่านิทาน การเล่นเกม การใช้กรณีตัวอย่าง การใช้บทบาทสมมุติ การใช้สถานการณ์จำลอง การสอนโดยใช้กระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ วิธีการสอนเหล่านี้ได้รับการพิสูจน์และทดสอบจากการวิจัยมาแล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังได้ใช้สื่อการเรียนการสอน เช่น ภาพยนตร์ ที่มีเนื้อหาที่ให้อัศจรรย์ คุณธรรม การพึ่งตนเอง สอนให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะเหล่านี้ ซึ่งนักเรียนได้ยึดถือตัวแบบที่ดีเป็นแบบอย่าง และครูยังประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการ

พึ่งตนเองนักเรียนได้นำไปปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Albert Bandura (Woolfolk, 1995) ซึ่งได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่าคนเราสามารถเรียนรู้การแสดงพฤติกรรมใหม่ๆ มากมาย โดยการสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคลอื่นที่ตนได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ด้วย เช่น บิดามารดา ญาติพี่น้อง เพื่อน ครู อาจารย์ หรือบุคคลทั่วไปในสังคม รวมถึงสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคลที่ปรากฏในโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือหนังสือพิมพ์ เป็นต้น การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นทำให้ผู้สังเกต หรือการเรียนรู้ที่มีตัวแบบ (model) ให้บุคคลได้สังเกต สามารถเรียนรู้ได้ว่า พฤติกรรมใดที่ตนควรนำไปเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ พฤติกรรมใดควรละเว้นหรือหลีกเลี่ยงไม่ควรปฏิบัติ

3. พฤติกรรมการพึ่งพาตนเองในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขา ปฐมมโศก นักเรียนมีพฤติกรรมที่บ่งบอกว่าสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่ก่อความเดือดร้อน ให้แก่ผู้อื่น สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในชีวิตประจำวัน ทั้งการทำอาหารได้ด้วยตนเอง ทำงานบ้าน ซักเสื้อผ้าด้วยตนเองโดยไม่ใช้เครื่องทุ่นแรง รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยช่วยเหลืองานผู้อื่น สามารถประยุกต์ ใช้ความรู้ได้กับสถานการณ์จริง อ่านหนังสือเรียนอยู่เป็นประจำ ผลของพฤติกรรมของนักเรียนย่อมจะส่งผลให้นักเรียนนั้นคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526) ที่กล่าวว่า การพึ่งตนเองด้านการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในชีวิตประจำวันเป็นความสามารถ ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในชีวิตประจำวันของตนให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระแก่ผู้อื่น เช่น สามารถอาบน้ำแต่งตัวเองได้ อยู่ตามลำพังได้ และช่วยเหลือตนเองได้เมื่อพ่อแม่ ไม่อยู่ รู้จักบริการตัวเองในการรับประทานอาหาร สามารถซ่อมแซมเครื่องใช้ของตนที่ชำรุดเสียหายได้ด้วยตนเอง

4. การพึ่งตนเองของนักเรียนในการเรียน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรม ตั้งใจเรียน เห็นคุณค่าของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รับผิดชอบและเชื่อมั่นในการทำงานและการสอบด้วยตนเอง และเป็นที่ยิ่งในการเรียนของเพื่อนโดยถูกต้องไม่สร้างปัญหาภาระแก่

ใคร ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการ  
วัฒนธรรมแห่งชาติ (2526) ที่กล่าวว่า การพึ่งตนเอง  
ด้านการศึกษาเล่าเรียนเป็นความสามารถในการศึกษา  
เล่าเรียนให้สำเร็จลงได้ ด้วยตนเอง ยอมรับ และเคารพ  
ในตนเอง มีความคิดอุดมการณ์และความเชื่อมั่น รู้จัก  
ใช้ความสามารถ ของตนที่มีอยู่เพื่อการศึกษาค้นคว้า  
และทำงานให้สำเร็จตามประสงค์ รวมทั้งพยายาม  
เพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนยิ่งขึ้น และยัง  
สอดคล้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา  
(2529) ที่กล่าวว่า การพึ่งตนเองด้านการศึกษาเล่าเรียน  
เป็นความพยายามของนักเรียนใช้ความรู้ความสามารถ  
ของตนอย่างเต็มที่ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น  
เมื่อมีปัญหาด้านการเรียนสามารถแก้ปัญหาได้โดยวิธี  
ที่ถูกต้องและสุจริตไม่ลอกผลงานของผู้อื่นทำให้อะไร  
เอาผลงานของผู้อื่นมาส่งอาจารย์เพื่อเอาคะแนน

5. การพึ่งพาตนเองทางจิตใจ พบว่า นักเรียน  
โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอศอกมีความเชื่อถือในตนเอง  
มีจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่เชื่อ ถือเรื่องโชคลาง ไม่อ่อนน้อม  
ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือตนเอง ดังเหตุการณ์ที่  
นักเรียนหญิงคนหนึ่งทำสร้อยที่จี้เป็นแก้วหล่นแตกแล้ว  
นักเรียนหญิง พุดว่าต้องมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้นกับตนเอง  
แน่นอน แล้วเพื่อนก็พุดกับนักเรียนหญิง คนนี้ว่า "...มัน  
ไม่มีอะไรเกิดขึ้นหรอกทุกอย่างมันอยู่ที่ใจของเราถ้าเรา  
คิดว่ามันจะดีมันก็ต้องดี ..." แสดงให้เห็นว่านักเรียน  
พึ่งตนเองอย่างมีสติ ไม่เชื่อถือในโชคลาง ซึ่งสอดคล้อง  
กับคำกล่าวของสมพร ม.ป.ป. ที่ว่า การพึ่งตนเองทาง  
จิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มี  
จิตสำนึกว่าตนเองสามารถพึ่งตนเองได้

6. ระบบการคัดเลือกนักเรียนเพื่อรับนักเรียน  
เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอศอกมีขั้นตอน  
การรับนักเรียน โดยเริ่มจากการสอบข้อเขียนก่อน  
ขั้นตอนต่อไป คือ การสัมภาษณ์และขั้นตอนสุดท้าย  
คือ โรงเรียนจัดให้นักเรียนทุกคนที่มาสมัครเข้าค่าย  
เรียกว่า การเข้าค่ายดูตัว เพื่อให้ครู และรุ่นพี่ดู

พฤติกรรมนักเรียนในระหว่างการเข้าค่าย และเป็นการ  
ฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางของ  
ชุมชนปฐมมอศอก ซึ่งระบบการคัดเลือกนี้เน้นดูที่การ  
ปฏิบัติศีลของนักเรียน รองลงมาคือ พฤติกรรมของ  
นักเรียน ซึ่งระบบการคัดเลือกเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าการ  
ที่จะเข้ามาเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอศอกได้นั้น  
จะต้องผ่านขั้นตอนและเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ไม่ใช่  
แค่สอบข้อเขียนผ่านก็สามารถเข้าเรียนได้เหมือน  
โรงเรียนทั่วไป แต่โรงเรียนคัดเลือกบุคคลที่มีพฤติกรรม  
ที่ดี สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่สร้าง  
เดือดร้อนหรือทำตัวเป็นภาระให้กับชุมชนปฐมมอศอก  
และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข แสดง  
ให้เห็นว่าระบบการคัดเลือกนักเรียนของโรงเรียนสัมมา  
สิกขาปฐมมอศอกนั้นมีส่วนช่วยให้สามารถจัดการเรียน  
การสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการพึ่งพาตนเองได้

7. จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนสัมมาสิกขา  
ปฐมมอศอกมีปรัชญาของโรงเรียนที่กล่าวไว้ว่าศีลเด่น  
เป็นงาน ชาญวิชา และมีวิสัยทัศน์ในการจัดการเรียน  
การสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตตาม  
วิถีทางเบ็องบนของพุทธศาสนิกชนที่ดี คือ ปฏิบัติศีล 5  
บริสุทธิ์ เว้นขาดจากอบายมุข 6 รับประทานอาหาร  
มังสวิรัตเป็นปกติ ฝึกการทำงานให้เป็นงานจนเข้าสู่  
สัมมาอาชีพด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมในวิสาหกิจ  
ชุมชน เป็นผู้ศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตามแนววิถีพุทธ  
พึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ จากปรัชญาและ  
วิสัยทัศน์ของโรงเรียนจึงมีการจัดการเรียนการสอนที่  
เน้นให้นักเรียนพึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือตนเอง  
สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ ส่งผลให้  
นักเรียนนั้นสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในชีวิตประจำวัน  
การเรียน และทางจิตใจ แสดงให้เห็นว่าการกำหนด  
ปรัชญา และวิสัยทัศน์ของโรงเรียนเพื่อนำมาใช้ในการ  
จัดการเรียนการสอนส่งผลต่อวิธีการสอนที่ครูได้  
นำไปใช้สอนนักเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียน  
นั้นมีคุณลักษณะตามที่ ได้กำหนดไว้ในปรัชญา และ

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนจะกำหนดปรัชญาและวิสัยทัศน์ที่ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับโรงเรียนนั้นๆ ว่าต้องการให้โรงเรียน นักเรียนเป็นไปในทิศทางใด

8. ความคิด ความเชื่อของครูและนักเรียนนั้นพบว่าเชื่อในระบบของบุญนิยม โดยเชื่อว่า การได้ให้หรือการเสียสละให้ผู้อื่นถือเป็นกำไรหรือบุญ เน้นในเรื่องของการทำงานมากกว่าการทำบุญโดยการบริจาคทรัพย์ จึงทำให้โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอศกมีการจัดการเรียนการสอนโดยฝึกให้นักเรียนรู้จักทำงานเป็น มีการแบ่งเป็นฐานงานให้นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้นักเรียนนั้นเป็นที่พึ่งของตนเองและของผู้อื่นได้ จะเห็นได้ว่าความคิด ความเชื่อของครูและนักเรียนนั้นมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเอง ถ้าบุคคลนั้นเชื่อในเรื่องใดๆ ก็ตามการปฏิบัติและพฤติกรรมก็แสดงออกในเรื่องนั้นๆ

9. จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอศกมีความแตกต่างจากโรงเรียนโดยทั่วไป คือ

9.1 โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอศกเป็นโรงเรียนประจำ นักเรียนใช้ชีวิตที่โรงเรียน จะกลับบ้านหรือออกนอกบริเวณโรงเรียนได้เมื่อปิดเทอมแล้วหรือมีผู้ปกครองมารับรองด้วยตนเองก่อนจึงออกจากโรงเรียนได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่โรงเรียนมีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำนั้น ทำให้นักเรียนรู้จักการช่วยเหลือตนเอง ทำงานต่างๆ ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้

9.2 ระบบการคัดเลือกนักเรียนเพื่อเข้าเรียนโดยจัดให้มีการเข้าค่ายเพื่อดูความประพฤติของนักเรียนก่อนรับเข้าเรียน นักเรียนที่ประสงค์จะเข้าเรียนที่นั่นต้องมาเข้าค่ายที่โรงเรียนเพื่อฝึกการใช้ชีวิตตามรูปแบบของชาวอศก และเพื่อให้สมณะ ครู และรุ่นพี่ดูตัวว่ามีพฤติกรรมที่ดีหรือไม่ ถ้าหากผ่านการเข้าค่ายทางโรงเรียนก็จะรับเป็นนักเรียนเข้าเรียน ซึ่งสะท้อนให้

เห็นว่าการคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอศกนั้นเป็นการคัดเลือกนักเรียนที่มีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ดีเข้าเรียน จึงช่วยทำให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือตนเองได้

9.3 การที่ครูสอนโดยไม่รับเงินเดือน สะท้อนให้เห็นว่าครูโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมมอศกดำเนินชีวิตในชุมชนปฐมมอศกได้ โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยในเรื่องเงิน สามารถใช้ชีวิตในชุมชนโดยการพึ่งพาตนเองจึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน

9.4 การเรียนแบบให้เปล่า โดยที่นักเรียนไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ เลย สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมทางด้านการเงินโดยเป็นการวางรากฐานในการใช้ชีวิตในสังคม ถ้าหากไม่มีปัจจัยในด้านนี้ก็ยากที่จะใช้ชีวิตในสังคมได้โดยให้รู้จักทำงาน ช่วยเหลือตนเอง พึ่งพาตนเองให้มากที่สุด

9.5 การรักษาศีล 5 โดยนักเรียนต้องปฏิบัติเป็นประจำ ซึ่งเป็นข้อกำหนดหนึ่งในการเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้ หากไม่สามารถรักษาศีลได้ นักเรียนไม่สามารถเลื่อนชั้นได้หรืออาจจะเรียนไม่จบก็ได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนนั้นให้ความสำคัญกับการรักษาศีล เพราะจะช่วยให้นักเรียนมีสติในการดำเนินชีวิตประจำวัน หากนักเรียนมีสติในการกระทำสิ่งต่างๆ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นนักเรียนจะใช้สติปัญญาของตนเองในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งคนอื่นหรือพึ่งพาทางด้านไสยศาสตร์ แสดงให้เห็นว่า การรักษาศีลนั้นสามารถทำให้นักเรียนช่วยเหลือตนเองในการแก้ไขปัญหา และนักเรียนไม่หวั่นไหวกับปัญหา มีความเข้มแข็งทางจิตใจ

9.6 การที่นักเรียนทำอาหารให้ทั้งตนเองและชุมชนรับประทาน สะท้อนให้เห็นว่าการที่นักเรียนรู้จักทำอาหารรับประทานเองได้นั้น แสดงว่านักเรียนรู้จักการช่วยเหลือตนเอง ไม่สร้างภาระให้กับผู้อื่น สามารถพึ่งพาตนเองได้

9.7 การปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเอง และ ทำแชมพู และผงซักฟอกไว้ใช้เอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่นักเรียนสามารถปลูกผักเองได้นั้น แสดงว่านักเรียนสามารถเรียนรู้การทำงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง เห็นความสำคัญ ของการทำสิ่ง นั้นๆ ด้วยตนเอง และ รู้จักการใช้จ่ายอย่างประหยัดสิ่งใดที่สามารถทำได้เอง ก็ไม่จำเป็นต้องไปซื้อให้สิ้นเปลือง

### ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัย พบว่า วิธีการจัดการเรียน การสอนเรียนของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศกนั้น มีวิธีการสอนโดยสอนสอดแทรกการพึ่งพาตนเอง คุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนทุกขั้นตอนของการ สอนตั้งแต่ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน และขั้นสรุป บทเรียน เมื่อมีโอกาสครูก็จะสอนสิ่งเหล่านี้ให้กับ นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ และสื่อการสอนที่ครูเลือกใช้ เช่น ภาพยนตร์ เพลง เนื้อหาของสื่อสามารถเป็น ตัวอย่างที่ดีให้นักเรียนนำไปปฏิบัติตามได้ และ นอกจากนี้แล้วยังจัดการเรียนการสอนโดยจัดเป็นฐาน งานให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนรู้จัก พึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือตนเองได้ ดังนั้นจึงควร เผยแพร่วิธีการจัดการเรียน การสอนเช่นนี้ให้กับ โรงเรียนอื่น ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ สถานการณ์

2. วิธีการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน มีสิ่ง ที่แตกต่างไปจากโรงเรียน อื่นๆ ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมโดยรอบของโรงเรียน จากผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศกมีการจัดการเรียน การสอนตามหลักปรัชญาของโรงเรียน โดยให้ ความสำคัญกับการปฏิบัติศีลเป็นหลัก ในการนำ วิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาของโรงเรียน สัมมาสิกขาปฐมอโศกไปใช้นั้น จึงมีข้อควรคำนึง ถึง ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ระบบการคัดเลือกนักเรียน เข้า เรียนที่ต้องมาเข้าค่ายเพื่อฝึกการใช้ชีวิตของชาวปฐม

อโศก ครูสอนโดยไม่รับเงินเดือน แบบแผนการ ดำรงชีวิตของนักเรียนประจำที่ต้องตื่นนอนแต่เช้า การ รับประทานอาหารมังสวิรัตินั้นละ 2 มื้อ นักเรียนต้อง รักษาศีล 5 ดังนั้นการนำวิธีการเรียนการสอนไปใช้ใน โรงเรียนอื่นๆ ตั้ อดคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ เนื่องจากปัจจัยและบริบทของโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐม อโศกและโรงเรียนทั่วไปมีความแตกต่างกัน แต่โรงเรียน โดยทั่วไปก็สามารถเรียนรู้ประสบการณ์หรือนำแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการสอนสอดแทรกใน ทุกขั้นตอนของการสอนตั้งแต่ขั้นนำเข้าสู่บทเรี ยนจนถึง ขั้นสรุปในบทเรียนนั้นๆ ไปใช้ได้

จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการทำงาน ฐานของนักเรียนนั้นนักเรียนสามารถทำงานได้อย่าง คล่องแคล่ว และชำนาญ มีความอดทนในการทำงาน จึงควรศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้นักเรียนสามารถ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมเช่นนี้

### เอกสารอ้างอิง

- กรมสามัญศึกษา . 2529 . การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เล่มที่ 2 การ ปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมในการ พึ่งตนเอง. หน่วยศึกษานิตเทศก์, กรุงเทพฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ .2546. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ .ศ. 2542 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อม กฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติ การศึกษาภาคบังคับ 2545. โรงพิมพ์องค์การ รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, กรุงเทพฯ.
- ณัฐกรก เจนสุขสถิตไพศาล . 2546. ยุทธศาสตร์การ พัฒนาของชุมชนปฐมอโศกกับการพัฒนาที่ ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ดวงดารา โกสินทร์. 2551. แนวทางการพึ่งพา  
ตนเอง. (ออนไลน์) แหล่งที่มา:  
web.radompon.com/angel322/content4.h  
tml, 26 กรกฎาคม 2551.

Received 23 April 2009

Accepted 28 December 2009

ทีศนา แชมมณี. 2546. การพัฒนาคุณธรรม  
จริยธรรม และค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การ  
ปฏิบัติ. ห้างหุ้นส่วนจำกัดเสริมสิน พีเพรส  
ซิสเต็มม, กรุงเทพฯ.

โรงเรียนสัสมมาศึกษาปฐมมอศอก. 2551. โรงเรียนสัสมมา  
ศอกษาปฐมมอศอก. (ออนไลน์)  
แหล่งที่มา: <http://www.newschool.in.th/DownloadUI.aspx?Type=Article&ArticleID=578>, 2 มิถุนายน 2551.

วิวัฒน์ชัย อัดถากกร . 2530. “ยุทธศาสตร์การพัฒนา  
กับการศอกษาเพือการพึ่งตนเอง .” ใน โอวาท  
สุนทรนารักษ์ . (บรรณนาคการ ). แนวศอกและ  
การจ้ดประสบกการณ้การศอกษาเพือการ  
พึ่งตนเอง . บริษัทสวามวลชนจ้กจ้ด , 26.  
กรุงเทพฯ.

สุนันทรัตน์ โพธิ์ศรี. 2552. John Dewey. (ออนไลน์)  
แหล่งที่มา: [http://www.kmitl.ac.th/sote/edtech/11/download/PPT\\_JohnDewey.ppt](http://www.kmitl.ac.th/sote/edtech/11/download/PPT_JohnDewey.ppt),  
2 มีนาคม 2552.

สุรางค์ ด้วงตระกูล. 2545. จิตวิทยาการศอกษา. พิมพ์  
ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านศอกษาการพิมพ์  
จ้กจ้ด.

สมพร เทพศอกษา. ม.ป.ป. เศรษฐศอกจ้พอเพือตามแนว  
พระราชดำริ. ม.ป.ท.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ . 2526.  
คู่มือปลุกฝ้งค่านิยมกลุ่มนักศอกษาการ .  
กรุงเทพฯ: กราฟฟิคอาร์ต.

Woolfolk A. 1995. Educational Psychology.  
Boston: Allyn & Bacon.